

Sejren

Premier

På de olympiske kampenes sidste dag fandt hædringen af de forskellige discipliners vindere sted. Som sejrstegn bar vinderne et uldbånd i håret og en palmegren i højre hånd. Således blev de ført til Zeustemplet i Altis, hyldet af mængden og bekranset med grene fra Zeus' hellige oliventræ. Kransen var skåret af en ung dreng, hvis forældre begge levede (han var derfor endnu ubesmittet af døden) og stillede den sejrende under Zeus', den højeste guds, beskyttelse. Dette var den største ære, der kunne blive en dødelig til del. Som det var en ære for personen, var der også en ære for hans hjemsted. Platon sidestiller en sejr i Olympia med andre store bedrifter i krig og fred, hvormed den enkelte bragte sin fødeby berømmelse og derved gjorde sin borgerpligt på en særlig fortjenstfuld måde.

Byen, slægtningene eller vinderen selv havde lov til – men ikke altid økonomisk mulighed for – at rejse en sejrstatue. I sin gennemgang af sejrstatuer i Olympia fortæller Pausanias: »Dikon, søn af Kallibrotas, sejrede i fem kapløb ved de Pythiske Lege, tre ved de Isthmiske Lege, fire ved de nemæiske, et ved de olympiske for drenge samt to ved de olympiske for mænd, og der er sat statuer op for ham i antal svarende til sejrene.« Vi har mange baser bevaret med sejrsherrers navne, men ingen statuer. Mange af disse blev allerede i oldtiden fjernet af romerne for at forsyne deres hjemlige kunst- og antikvitetsmarked. En berømt statue af en vognstyrer fundet i Delfi kan give os et indtryk af disse statuer. Den hørte til et sejrsmonument, der forestillede et sejrende firspand.

Efter sejrsceremonierne i Olympia vendte sejrherrene hjem, ivrige efter at fortælle, at de havde vundet kransen. Taurosthenes var så ivrig, at han sendte en brevdue i forvejen. Han havde taget den med fra reden med unger hjemme på Aigina. Efter sin sejr i brydning bandt han et rødt bånd om dens ben, og duen bragte nyheden frem samme dag. Ageos og Drymas, fortælles det, løb i deres glæde over sejren til deres hjembyer Argos og Epidaurios, og tilbagelagde hermed en strækning på henholdsvis 100 og 130 km.

Ved tilbagekomsten til hjembyen blev vinderen gerne modtaget i tri-

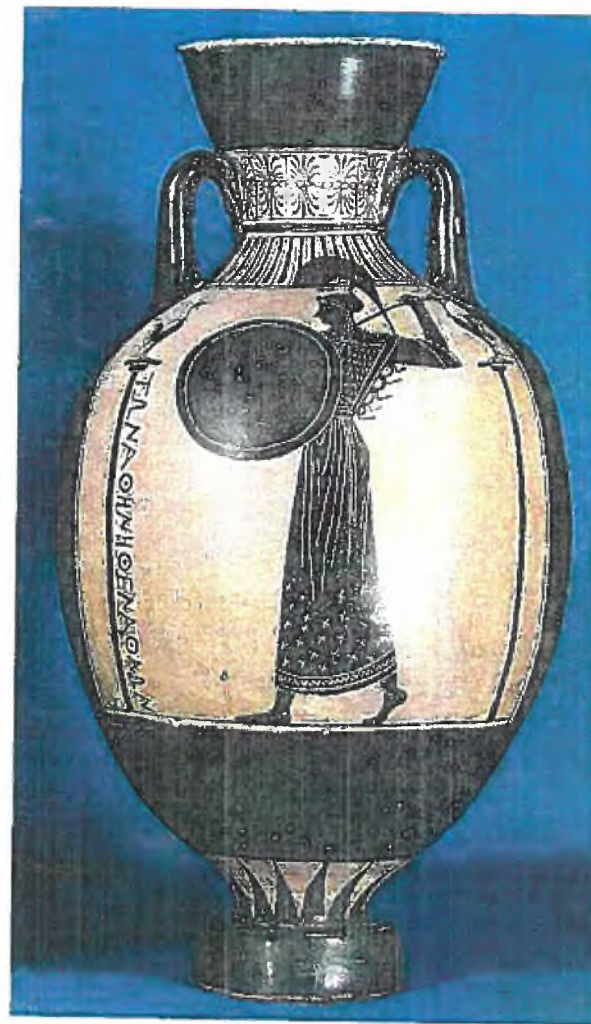

Bronzestatue af vognstyrer fra Delfi. Den er sandsynligvis bekostet af tyrannen Polyzalos fra Gela efter en sejr i 478 eller 474 f.Kr.

umftog, man kunne endog i begejstring finde på at rive et stykke af bymuren ned og føre sejrherren gennem åbningen. Højdepunktet af det højtidelige optrin var en til lejligheden bestilt sejrshymne. Vinderen blev også hædret med gratis bespisning i prytaneion, skattefrihed eller pengegaver. Solon udsatte for athenere en olympisk sejrpris på 500 drakmer. En drakme svarede på det tidspunkt til prisen på et får, og de 500 drakmer svarede til den samlede årsindtægt for en mand i den højeste indkomstklasse. Andre byer udsatte summer på op til fem talenter eller 30.000 drakmer. Forskellen på disse pengegaver fra sted til sted gav undertiden anledning til, at en atlet blev fristet og lod sig »købe« til at repræsentere en anden bystat end sin egen (se s. 97). Dette var som regel noget, der vakte stærk vrede og forbitrelse i hans hjemby, som ikke sjældent fulgte det op med at landsforvise den pågældende. Om den førnævnte Dikon siger Pausanias videre, at han var opvokset i Kaulonia, men at han senere blev bestukket til at erklære sig som syrakusansk borger.

Kransen bragte ikke blot ære til den sejrende, men skaffede desuden hans hjemby stor international prestige – hvor stor fremgår af følgende fortælling hos Filostratos: I den 23. olympiade (688 f.Kr.) indførte man nævekamp som olympisk disciplin. Vinderen af kampen var Onomastos fra Smyrna, og Smyrnas navn blev således knyttet til Onomastos' bedrift, hvad der fremkaldte megen misundelse blandt andre folkeslag i Lilleasien. I et slag mod Smyrna sikrede de sig som det første bytte den olympiske sejrskrans (se s. 76). Enkelte havde held til at vinde i flere panhelleniske lege som Dikon og pankratisten Theagenes fra Thasos, der skal have vundet 1400 kranser i forskellige lege og efter sin død blev dyrket som gud.

Ved andre lege – især de lokale – faldt præmien med det samme i form af kontanter eller naturalier. For eksempel var kampprisen ved de Panathenæiske Lege i Athen et varierende antal dekorerede amforaer, fyldt med den berømte attiske olie fra Athenas oliventræer. Vasernes antal beroede dels på den pågældende sportsgren, dels på deltagernes aldersgruppe (dreng – ung – voksen). Det højeste antal amforaer, vi ved, er blevet givet, er 140 til vinderen af et hestevæddeløb. De første prisvaser af denne type – de såkaldte panathenæiske amforaer – blev fremstillet omkring 566 f.Kr., tidspunktet for indførelsen af atletiske vædekampe i de Panathenæiske Lege ifølge den senantikke historiker Eusebios. På den tid malede man med sort farve på lerets lyse baggrund, og denne malemåde blev bibeholdt lige indtil produktionen ophørte næ-

Athena på panathenæisk amfora fra ca. 400 f.Kr.

sten 300 år efter, mens man i den øvrige attiske vaseproduktion i perioden fra cirka 530 til cirka 480 skiftede over til at male baggrunden sort og lade figurerne stå i lerets farve. På vasernes forside ser man Athena i fuld udrustning. Denne figur bevarer gennem tiderne et gammeldags præg, mens figurerne på bagsiden, der illustrerede forskellige sportsgrene, følger de vekslende tiders malemåder. På forsiden ses normalt også

indskriften »Fra kamplegene i Athen«, og der bliver senere tradition for at angive navnet på en af regeringsembetsmændene, arkonten, og dermed det pågældende år for afholdelsen af legene.

Da Athen var en af de største og mest anerkendte producenter af keramik, er det meget naturligt, at man netop her foretrak at udforme sejrpriserne som lerkar. De forskellige sportsdiscipliner fremstillet på vaserne er imidlertid ikke specielle for Athen, men har også gyldighed for Olympia, og det er herfra, vi har en stor del af vore oplysninger om sportsgrenenes indhold.

Kamppriser kendes længe før indstiftelsen af de Olympiske Lege. Iliadens 23. sang handler om de sportslege, som helten Achilles arrangerede ved vennen Patroklos' begravelse. Achilles udsatte mange overdådige kamppriser, deriblandt en kostbar trefod, som var 12 køer værd, til vinderen af den tredje kamp: »den stønnende brydning«. Men, tilføjer Homer,

...til den rabende part var bestemt en tjenestekvinde,
dygtig til al slags dont, til fire køer mellem venner.

En trøst, som dog muligvis trods alt kunne være mere værd end de fire køer.

Et udødeligt ry

Den græske historiker Herodot fortæller en anekdote om perserkongen Xerxes, kort efter at denne har tilføjet grækerne et sviende nederlag end- og midt i deres eget land (se s. 104). Overløbere er kommet til den persiske lejr og på kongens spørgsmål om, hvad grækerne foretager sig i denne for deres land så kritiske situation, svares, at de fejrer olympiade. Og hvad er sejrprisen da? – En olivenkrans. En fornem perser reagerer straks: »Hvad i alverden er det for mænd, du har ført os til kamp imod, mænd som ikke kæmper for penge, men for æren!«

Sejrherren havde umiddelbart efter kampen ret til at bekranse sig selv med et smalt hvidt uldbånd – senere blev han officielt bekranset med olivenkransen ved en højtidelighed i Zeustemplet. Kransen var det materielle bevis på sejren, men det var klart, at det var kransen som symbol på noget langt vigtigere, der gjorde den attraktiv. De idealer, som bekransningen symboliserede, hang nøje sammen med det syn på tilværelsen, der var gældende i samfundet, og det var i Grækenland religiøst. Græsk religion i den tid, hvor de olympiske helteideal har deres

Sejrherre med sejrstege: Olivenkrans, palmegren og uldbånd. Inderside af tallerkenen fra tidligt i 400-tallet f.Kr.

oprindelse, var ikke en entydig størrelse, men med nogen forenkling kunne man med baggrund i Homer fremstille den som følger. Verden var delt op: Underverdenen var de dødes sted, jorden menneskenes og himmelen gudernes.

Grækernes forestillinger om døden adskilte sig afgørende fra vores. Den vestlige kultur, som den blev præget af kristen tænkning, opfattede livet efter døden som det saligste af alt, hvorfor menneskelivet her og nu blev betragtet som en lang række af lidelser, som det var menneskets lod at gennemgå for frelst at nå igennem på den anden side af døden. Dette var ikke græsk tankegang. Det græske dødsrige, Hades, var langt fra noget behageligt sted – der var fugtigt, koldt, mørkt og uhyggeligt, og de

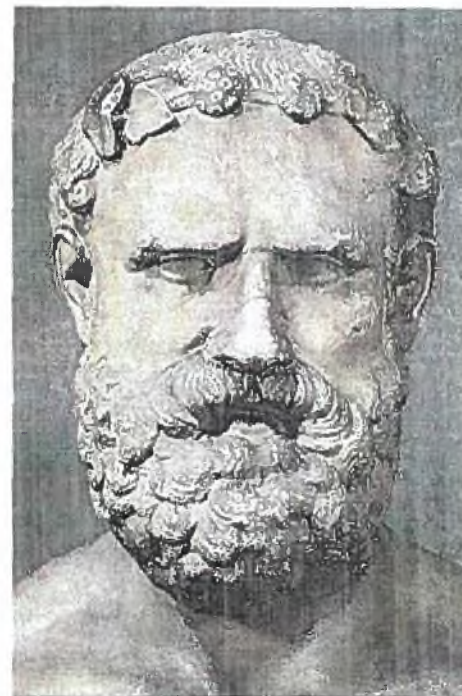
døde »levede« der kun i form af bevidstløse skygger. Menneskelivet på jorden opfattedes på denne baggrund selvfølgelig som værdifuldt. Derfor udtaler helten i Homers Iliade, Achilleus, at han hellere vil leve som fattig bonde på jorden end være konge i Hades' rige.

Underverdenen var den ene dimension menneskelivet blev målt ud fra, en anden var gudernes tilværelse. Ethvert samfund former billedet af sine guder ud fra, hvad mennesket synes er godt, stort og smukt, og menneskets opgave i tilværelsen er at efterligne guderne i deres forbilledlige handlinger. De græske guder udmærkede sig ved deres intelligens, snarrådighed og styrke, egenskaber der var uvurderlige for soldaten i krig. Herudfra var det græske mandsideal blevet dannet, gyldigt for såvel soldaten som for hans civile sidestykke idrætsmanden. Myterne fortæller, at mennesker, der med baggrund i disse egenskaber gjorde store bedrifter, fik status som en slags guder – ikke rigtige guder, men halvguder, heroer (egentlig helte). Historierne om heroerne beviste, at det for mennesket var muligt at hæve sig op over almindelige dødeliges tilværelse. Heroerne med deres bedrifter blev eksempler til efterfølgelse. På Zeustemplet var to af de berømteste heroer derfor helt naturligt afbildet – Pelops og Herakles (se s. 25 og 28). Det stod klart for enhver idrætsmand i Olympia, at det var den samme pris, han kæmpede for. Sejren blev således beviset for, at guderne begunstigede den sejrende. Herakles' bedrifter havde jo skaffet ham en plads blandt de udødelige guder og dermed skænket ham den fornemste guddommelige egenskab og den højeste pris, udødeligheden.

For grækeren blev dåden derfor altafgørende. Achilleus fik på et tidspunkt af sit liv åbenbart af guderne, at han kunne vælge, hvilket liv han ville leve, enten et langt liv uden død eller et kort fyldt med heroiske bedrifter. Han var ikke i tvivl – kun i det sidste fandt han en meningsfyldt tilværelse. Dåden hævdede mennesket ud af anonymiteten i det normale menneskeliv og skænkede den enkelte udødeligheden i form af berømmelse for bedrifterne, ryet.

Det var dette ry, sportsmanden kæmpede for at vinde. Men ryet måtte naturligvis formidles, befæstes, for at kunne overleve. Sejrrherren selv, hans familie eller hjemby havde ret til at rejse statuer af vinderen i Altis. Desværre har kalkovne og smeltedigler i tidens løb røvet næsten alle disse statuer fra os – kun enkelte er tilbage. Vi ved dog, at en del af dem har været udført af de bedste kunstnere.

Mere overlevelsedygtige og i sandhed udødeliggørende har sejrshymnerne vist sig at være. Hos digtere kunne man bestille sådanne

*Marmorbuste af græsk digter
– måske Pindar. Antik kopi
af et portræt fra slutningen af
300-tallet f.Kr.*

hymner, hvis funktion var at prise sejrherren. Fra den mest berømte af dem, Pindar, har vi overleveret en række af hymner, hvoraf det klart fremgår, at digteren var sig sin opgave bevidst:

Ens ikke alle mennesker vinder sin gernings søde løn;
Hyrden og plovmanden, fuglenes fanger og han, som af havet næring får,
alle de stræber fra maven bort at fjerne hungeren grum;
Han som i kampleg eller i krig vinder sig hædens glans, den rige,
lovprist den bedste gave får, på borgeres og fremmedes tunge sangens
blomst den bedste.

Pindars digte er således lejlighedsdigte – bestilt og betalt af dem, der havde råd, og at det ikke har været enhver beskåret, kan vi se af digtene, der især er rettet til fyrster og konger fra den græske verden.

Endelig har også anekdoter forskaffet mange udødeligt ry, dog af en ganske anden karakter end det ry, som statuerne og sejrshymnerne formidlede. Mens de to sidste har formidlet billedet af det ideale menneskes

præstation, har anekdoten hæftet sig ved et underholdende, ofte grotesk træk ved kampen eller sejrherren.

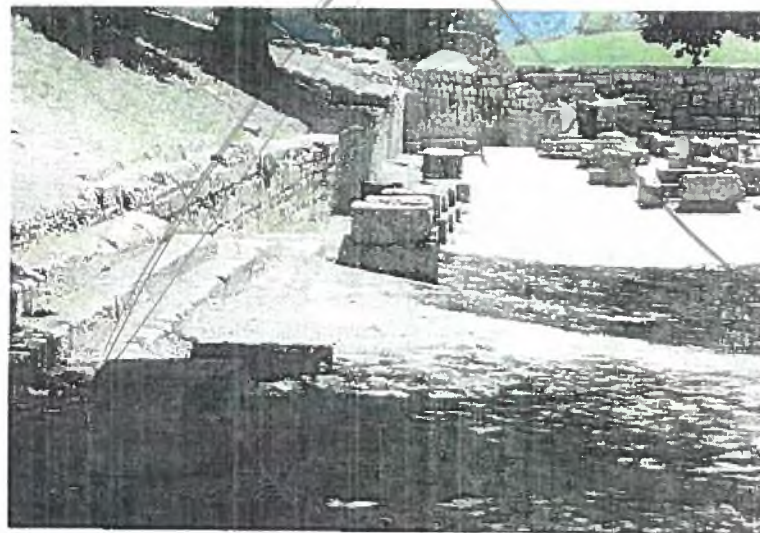
Man kan, som det her er forsøgt, forklare det græske menneskes stræben efter udødeligt ry ud fra religionen. Denne skal igen ses på baggrund af det særlige samfundsmønster, som har avlet den, nemlig det aristokratiske. De Olympiske Lege og helteopfattelsen hører oprindelig hjemme her. De aristokratiske slægter var længe de eneste, der deltog, og de så deres sejre og præstationer som udtryk for, at de og deres slægter med rette var de ledende. Som det vil ses af ovenstående citat, stod Pindar stadig i denne tradition. For ham var kontrasten mellem på den ene side fisker og bonde, og på den anden vinder i kampleg og krig skarp.

Skiftende samfundstyper og ændrede menneskeopfattelser berører naturligvis også de Olympiske Lege, som på mange punkter ændrer karakter, men den enkeltes ønske om at erhverve sig udødeligt ry forandres ikke – måske fordi dette ikke er et samfundsskabt fænomen, men et fællesmenneskeligt træk.

Korruption og doping

Når atleterne kom gående ud fra det olympiske stadion, gennem den hvælvede tunnel ind i helligdomsområdet mødte de først en række store bronzestatuer på deres højre hånd langs med skatkammerterrassen. Det var statuer af Zeus – såkaldte Zanes (se s. 33). De første seks var betalt af den bøde, som bokseren Eupolos fra Thessalien måtte erlægge i 388 f.Kr., efter det var blevet opdaget, at han havde bestukket tre af sine modstandere til at lade ham sejre. Fire af disse bar indskrifter. Ifølge Pausanias fortalte indskriften på den første base, at

»en sejr i de Olympiske Lege ikke var opnået med penge, men med føddernes hurtighed og kroppens styrke. Den anden indskrift siger, at statuen står til ære for guddommen og på grund af eleernes fromhed, og den skal tjene som advarsel for de adeler, der bryder loven. Indholder af indskriften på den femte statue tjener til eleernes pris i almindelighed og ikke mindst, fordi de idømte bokserne en pengebod. Endelig siger indskriften på den sjette, at statuerne skal belære grækerne om, at man ikke skal købe en olympisk sejr for penge.»

Zeusstatuerne er forsvundet, men baserne står stadig langs terrassemuren i Olympia.